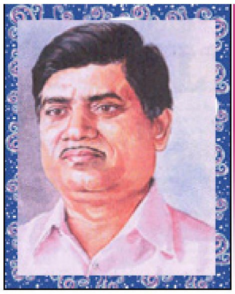

కొన్ని దశాబ్దాలపాటు ఆకాశవాణిలో వివిధ హోదాల్లో పనిచేసిన అల్లంరాజు వెంకటరావు గారు 'సుధామ 'గా సాహితీ లోకంలో సుప్రసిద్ధులు. సుధామగారు కవి, రచయిత, వక్త, కాలమిస్ట్, కార్టూనిస్ట్, సాహితీ విమర్శకులు..! వృత్తి రీత్యానూ, ప్రవృత్తి రీత్యానూ ఆయన కలుసుకున్న , తెలుసుకున్న వ్యక్తుల గురించి, సందర్భాల గురించి ప్రతినెలా 'రేడియో జ్ఞాపకాలు 'గా మలచి మనకి అందిస్తున్నారు. సుధామగారి ఇ-మెయిల్ - **sudhama_51@yahoo.com**

"చేత వెన్న ముద్ద
చెంగల్వ పూదండ
బంగారు మొలతాడు
పట్టుదట్టి
సందెతాయెత్తులు
సరిమువ్వ గజ్జెలు
చిన్ని కృష్ణా నిన్ను
చేరికొలుతు"

ఔనండీ! ఈ బాలగేయమే నా తొలి రేడియో జ్ఞాపకం! పాదుషావారిదీ నాదీ బోడిగుండే కాబట్టి ఇద్దరం ఒకటే అని వెనకటికి ఎవడో అన్నట్లు...గొప్పగా చెప్పుకోవాలంటే ఏ రేడియో అన్నయ్య చిన్నప్పుడు ఇచ్చిన ప్రోత్సాహంతో బాపూ ముళ్ళపూడి లాంటి మహామహులెందరో ఇవాళ ఇంత గొప్పవాళ్ళయ్యారో, నేనంత కాకపోయినా సరే.. చిన్నప్పుడు బాలన్నయ్య అనే న్యాయపతి రాఘవరావుగారు నిర్వహించే మద్రాసు పిల్లల ప్రోగ్రాంలోనే నేను ఆయన ముందే, ముందు గొంతు విప్పాను. ఇదే ఆపజ్యం.

అప్పుడు నా వయస్సెంటారా.. నాలుగేళ్ళు నిండాయేమో! ఉమ్మడి

మద్రాసు రాష్ట్రంలోనే తెలుగువాళ్ళూ ఉంటున్న రోజులు. మా నాన్నగారు అల్లంరాజు కామేశ్వరరావుగారు వైద్య ఆరోగ్య శాఖలో గుమ్మస్తాగిరిలోనే ఉన్న మామూలు మధ్యతరగతి జీవియే. మా అమ్మ రాజేశ్వరమ్మ చెప్పిన ప్రకారం నాకు లీలగా గుర్తున్న మేరకు (ఈ లీల, సుశీల ఎవరు అని అడక్కండి) మేం అద్దికుండే టి.నగర్‌లోని పక్కింటి ‘మామి‘యే మద్రాస్ రేడియో స్టేషన్‌కు పిల్లల ప్రోగ్రాంలో పాల్గొనడానికి వెళ్ళడానికి కారణం.

ప్రోగ్రాం అయ్యాక పాల్గొన్న పిల్లలందరకూ, తీసుకొచ్చిన వారితో బాటుగా, రేడియో క్యాంటిన్‌లో ఇడ్లీ సాంబారూ, కాఫీ గ్రటాలిస్తారని ఆ ‘మామి‘గారికే తెలుసు! ఆవిడకు సదరు ఇడ్లీ తినాలనిపించడమే కాదు పిల్లల పట్ల ప్రేమ తినిపించడం కూడా ఇష్టమైన విషయం కనుకనే మా అమ్మను - నన్నూ, అన్నయ్యనూ పిల్లల ప్రోగ్రాంలో పాడించేందుకు ఉత్సాహపరిచింది. టి.నగర్ నుంచి ఎగ్మూరులోని ఆలిండియా రేడియో స్టేషన్‌కు రిక్షాలో అమ్మా, ఆ మామీ, అన్నయ్య రాధాయినీ, నన్నూ ఒళ్ళో కూచోబెట్టుకుని ఓ ఆదివారం పాడించడానికి తీసుకు వెళ్ళారు.

1956.. ఆ సంవత్సరం.. ఉగాది వెళ్ళాకే కాబోలు రేడియోలో అలా పాడడానికి వెళ్ళాను.పెరిగి పెద్దవాణ్ణయ్యాక ఆలిండియా రేడియోలోనే ఉద్యోగం చేస్తానని ఊహకయినా అప్పుడు వచ్చి ఉండదు కదా!.. ఇంతకీ ఆ జ్ఞాపకపు అసలు విషయం చెప్పాలిగా మరి... అప్పట్లో రికార్డింగులూ అవీ లేవు కదా! అప్పటికప్పుడు పాడేయడమే వాటినే లైవ్ ప్రోగ్రాంలు అంటారు. ఎవరెవరు ఏమేం పాడతారో ముందుగా వినిపించాలి. అసలు కార్యక్రమం కన్నా ముందు రిహార్సిల్స్ అన్నమాట. అలా పాడించి పేర్లు రాసుకునేవారు. అసలు ప్రోగ్రాం అప్పుడు మైకు ముందుకు రకరకాల ఆటలపాటల నవ్వుల పువ్వుల వ్యాఖ్యానాలతో రేడియో అన్నయ్య ఒక్కొక్కరికీ అవకాశం కల్పించేవారు. పాల్గొనే పిల్లల పాటలు పద్యాల మధ్య కథలు, కబుర్లు, నాటికలు ఉంటూండేవి.

చిన్నప్పుడు సుధామ

అలా రిహార్సిల్స్ చేస్తున్నప్పుడు ఆరోజు అన్నయ్యగారు నేను చదివిన చేత వెన్నముద్ద పద్యం విని ఆఖరున నవ్వేసారు. ఆ తరువాత కొంచెం కోపం తెచ్చుకుని అలా కాదు సుమా అని చెప్పారు. సరేనని బుద్ధిగా తలఊపాను. అసలు ప్రోగ్రాం మొదలయింది. మధ్యలో ఎప్పుడో మైకు ముందుకు నన్ను పిలిపించారు. ‘నీ పేరేంటోయ్‘ అన్నారు అన్నయ్యగారు. తడుముకోకుండా అల్లంరాజు వెంకట్రావ్ అని బిగ్గరగా చెప్పేశాను. "అబ్బ! అల్లంలా చాలా ఘాటుగా చెప్పావురా" అని ఏం పాడతావ్ అన్నారు. చేతవెన్నముద్ద అన్నాను. పాడు అన్నారు. పాడేసాను. రిహార్సల్స్‌లో ఆయన నన్ను సవరించినా అది అప్పచెప్పడంలో నాకు అలవాటైన తడబాటు ప్రకారం ‘చిన్ని కృష్ణా నిన్ను చేరి కొలుతు‘ అనడానికి ‘చిన్నికృష్ణా నిన్ను చేరి కోతులు‘ అని చదివానట అప్పుడుకూడా! అయితేనేం అందరూ తప్పట్లు కొట్టేశారు. కొలుతు అనదాన్ని కోతులు ఎందుకు వర్ణవ్యత్యం చేసి చదివానో నాకేం తెలుసు? బహుశా పిల్లమనసు కోతికొమ్మచ్చి అంటే ఇదేనేమో అని ఇప్పుడు రమణగారి కోతికొమ్మచ్చి చదువుతుంటే నాకలా అనిపించేస్తోంది.

ఆ రోజు అన్నయ్య ఏం చదివాడో నాకు గుర్తులేదు. మొత్తానికి ప్రోగ్రాం తర్వాత క్యాంటిన్‌లో టిఫినీలు పుచ్చుకోవడం మాత్రం గుర్తుంది! అలా రేడియోలోకి రేడియో అన్నయ్య న్యాయపతి రాఘవరావుగారి నిర్వహణలో పిల్లల ప్రోగ్రాంలో చేత వెన్న ముద్ద ‘చేరికోతులు‘గా చదవడంతో మొదలయింది నా రేడియో అనుబంధం.

తెలుగువారికొక రాష్ట్రం కోరిన అమరజీవి త్యాగ ఫలంగా ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడిన కొద్ది నెలల్లోనే అన్నయ్యా, అక్కయ్య ఆకాశవాణి హైదరాబాద్ కేంద్రానికి తరలి వచ్చేశారు. మేం కూడా ముందు కర్నూల్ రాజధాని అనడంతో మద్రాసు నుండి మకాం ఎత్తేసి కర్నూల్‌కు

వచ్చి ఓ పదిరోజులున్నామో లేదో! రాజధాని.. కర్నూలుకాదు హైదరాబాద్ అన్నారు. సామాను పూర్తిగా విప్పకుండానే.. లారీతో, హైదరాబాద్.కి మా కుటుంబమంతా తరలి వచ్చింది.

రేడియో అన్నయ్య, అక్కయ్య న్యాయపతి రాఘవరావు, కామేశ్వరిగారు హైదరాబాద్‌లో రేడియో ప్రోగ్రాంలు నిర్వహించడమే కాదు, మద్రాసునుండి ఆంధ్రబాలానంద సంఘం హైదరాబాద్ నారాయణగూడాలో ఏర్పరిచారు. మళ్ళీ హైదరాబాద్ ఆకాశవాణి కేంద్రంలో పిల్లల ప్రోగ్రాంతో నేను అన్నయ్యగారిని కలుసుకోవడం జరిగింది. ఐతే ఈ మాటు ఓ నాటకంతో వెళ్ళాను. హైదరాబాద్‌లో పలు బాలానంద సంఘాలకు అన్నయ్యగారే ప్రోత్సాహం ఇచ్చి స్థాపితమయ్యేలా చేశారు. ఆంధ్ర బాలానంద సంఘానికి శాఖలుగా కొన్నీ, రేడియో ప్రోగ్రాంలు ఇస్తూ పలు కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తూ మరికొన్ని సంఘాలు పనిచేస్తుండేవి. హైద్రాబాద్‌లో ముందు కాచీగూడలో అద్దె ఇంట్లో ఉండేవాళ్ళం. సుల్తాన్ బజార్ క్లాక్ టవర్ స్కూల్ ఎదురుగా ఇంకో చిన్న బడివుండేది. అందులో ఒకటి నుంచి నాలుగు తరగతులు చదివి, ఆ తర్వాత నారాయణ గూడా కేశవ్ మెమోరియల్ హైస్కూల్లో ప్రవేశ పరీక్ష రాసి, డబుల్ ప్రమోషన్‌తో ఒకేసారి ఆరోక్లాసులో చేరాను. ఇంతలో ప్రత్యేక రాష్ట్రం ఏర్పడి మద్రాసునుండి తరలి వచ్చిన ప్రభుత్వోద్యోగులకు గవర్నమెంట్ క్వార్టర్స్ అలాట్ చేసే సంవిధానంతో, వైద్య ఆరోగ్యశాఖలో పనిచేస్తున మా నాన్నగారికి మలక్‌పేట గవర్నమెంట్ క్వార్టర్స్‌లో M.C.270 ఇల్లు కేటాయించబడింది. అలా అద్దె ఇంటినుండి గవర్నమెంట్ క్వార్టర్స్‌కు తరలి వచ్చాం. అప్పట్లో దానికి 'ఆంధ్రాకాలనీ' అని కూడా పేరుండేది. గవర్నమెంట్ బడి పెట్టారందులోనే. ఆ కాలనీలోనే ప్రభుత్వోన్నత పాఠశాలలో ఏడవతరగతిలో చేరాను. బడి, కాలనీ కూడా చాలా సందడిగా ఉండేవి. మా తరగతిలో రాధ అనే ఓ అమ్మాయి ఉండేది. తను క్వార్టర్స్‌లోనే ఉండే వాళ్ళ మేనత్తగారింట్లో ఉండేదని గుర్తు. ఆ రాధావాళ్ళ దగ్గర చుట్టం అయిన ఆవిడ పేరు 'పద్మ'. ఆవిడపేరితనే 'పద్మాబాలానంద సంఘం' అని ఉండేది. సెక్రటేరియట్‌లో మంచి హోదాలో అప్పటికే ఉన్న శ్రీ మంగు అప్పారావుగారు ఆ పద్మగారి భర్త. రాధ కారణంగా ఆ 'పద్మా బాలానంద సంఘాని'కి వచ్చిన రేడియో ప్రోగ్రాంలో, పాల్గొనే అవకాశం నాకు కలిగింది. సంఘం తరుపున 'భక్తధ్రువుడు' నాటకం వేయడానికి రేడియో స్టేషన్‌కు వెళ్ళాం. అలా హైదరాబాద్ ఆకాశవాణిలో మొదటడుగుపెట్టాం.

అప్పట్లో ప్రోగ్రాం ఇచ్చేవాళ్ళను రేడియో స్టేషన్‌కు తీసుకువెళడానికి హైదరాబాద్‌లోనూ రేడియో వాన్ వచ్చేది. అలా పద్మా బాలానంద సంఘానికి రేడియోవాళ్ళు వాన్ పంపితే, పిల్లలందరూ అందులో బిలబిలా ఎక్కివెళ్ళాం! ఆ ప్రోగ్రాం కోసం అంతకు ముందు వరుసగా నాలుగయిదుసార్లు మంగు అప్పారావుగారింట్లో రిహార్సల్స్! ఇంతకీ నాటకంలో 'ధ్రువుడు' ఎవరనుకుంటున్నారు నేనే! నాటకం డైలాగ్స్ ఎవరిది వాళ్ళు రాసుకోవాలి. అంతకుముందు పాత్ర మాట్లాడే చివరి వాక్యాలు స్పష్టంగా రాసుకుని, వాళ్ళు ఏ వాక్యం తరువాత మనపాత్ర సంభాషణ ఉంటుందో, అదంతా ఓ పద్ధతిలో రాసుకునేవాళ్ళం. ఎవరి పాత్ర వారిదే అయినా, మొత్తం అందరి సంభాషణలూ అందరికీ వచ్చేశావనుకోండి! అది వేరే విషయం. ధ్రువడు తన తండ్రి అయిన ఉత్తానపాదుడిని 'తండ్రీ!' అని సంబోధించాలి. ఏమిటో! ఆ 'డ్రీ' కింద రావత్తు మరీ గట్టిగా పలుకుతున్నానని పద్మగారు నాచేత చక్కగా పలికేలా రిహార్సల్స్ చేయించారు. కంగారుపడకండి! ఈసారి కార్యక్రమంలో తప్పుగా

పలకలేదు. సరిగానే పలికి నిజంగానే నాటకంలో హీరో అనిపించుకున్నాను. అయితే ఒక్కటి మటుకు ఆ నాటకం రిహార్సల్స్‌కు వెళ్ళిన సందర్భంలోని అంశం నాకు గుర్తుండిపోయింది.

అప్పట్లో కాలనీకి పదిహేనురోజులకోసారి ఎడ్లబండి మీద బట్టలు పట్టుకెళ్ళి ఉతికి ఇస్త్రీ చేసి తెచ్చే రజకులు, వారం వారం తైల సంస్కారం చేసే క్షురకులు ఇంటికే వస్తుండేవారు. పొదిపట్టుకుని మా ఇంటికి నెలకోసారి వచ్చే క్షురకుని పేరు అప్పారావే. పద్మా బాలానంద సంఘానికి తీసుకెళ్ళిన రోజు మంగు అప్పారావుగారు నాతో మా నాన్నగారు తనకు తెలుసుననీ, తన పేరు మా నాన్నగారికి చెబితే గుర్తిస్తారనీ ఆయన పేరు నాకు చెప్పినప్పుడు - పరధ్యానంగా విని, మంగు అప్పారావు అని ఆయనంటే - మా ఇంటికొచ్చే క్షురకుని పేరుగా పొరపడి, ఆ వృత్తి నామాన్ని ఆయన ఇంటి నామంగా చెప్పి 'అదేనా' అని ఆయనను అడగడం గుర్తొచ్చి, ఇప్పటికీ నవ్వు వస్తుంది! సిగ్గేస్తుంది!! వారు సహృదయులు కనుక ఈ తెలియని కోతి చేష్టలను మన్నించిన మహనీయులు మరి.

ధ్రువుడు నాటకం వేయడానికి వెళ్ళినప్పుడు అన్నయ్యగారు గుర్తుపట్టారని నేననుకోను గానీ, వారు చూపిన ఆప్యాయతకు ఆయనకు మేమంతా దగ్గరనే గొప్ప భావన కలిగి, ఆనందం వేసింది! ఇంతకీ రేడియో జ్ఞాపకాలు అంటూ నా జీవిత చరిత్ర మొదలెట్టాననుకోకండి. నా బాల్యం రేడియోతో అనుబంధితమైందని తలుచుకోవడం ఒక తలచుకోవడం ఒక మధురానుభూతి! ఇంతకూ - అప్పటిదాకా అసలు మా ఇంట్లో రేడియోనే లేదు తెలుసా! మధ్యతరగతి జీవికి ఆ రోజుల్లో ఇంట్లో రేడియో ఒక లగ్జరీ లాంటిదే! నాన్నగారు మా ఇంటికి రేడియో కొనితెచ్చినప్పుడు నేను హైదరాబాద్‌లో లేను. వేసవి సెలవులకు అమ్మమ్మ తాతయ్యగారువుండే అనకాపల్లికి వెళ్ళాను. అప్పుడొచ్చింది రేడియో కొన్నట్లుగా తాతయ్యగారికి నాన్నగారు రాసిన పోస్ట్‌కార్డ్. నా ఆనందం ఏమని చెప్పను!...

(వచ్చేనెలలో మరికొన్ని జ్ఞాపకాలు.. బాలానందం కబుర్లు..!)